

Research Paper

Investigating and evaluating the role of citizens and their social participation in achieving sustainable urban development goals (case study: Tabriz city)

Eynollah jamali haji hassan sofla ¹, Simindokht Nematollahi Bonab ^{2*}

1. Master student in Urban Planning, Department of Urban Planning, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz Branch, Tabriz, Iran

2. Scientific Membership of Department of Urban Planning, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz Branch, Tabriz, Iran

Received: 2021/08/26

Accepted: 2021/10/07

PP: 95- 112

Use your device to scan and read the article online

Keywords:

citizen role, social participation, urban management, sustainable urban development goals

Abstract

Citizen participation as a social act is one of the most important components to achieve sustainable urban development. Social participation is not only collective work but collective thinking, collective participation, collective decision, collective production, and collective use. to increase the awareness and awareness of citizens about their issues and mutual need to each other, it will help create a better society and strengthen the ability of a society to coordinate individuals ' actions to develop and improve valuable collective goods and also increase the opportunity for developing intelligent policies and help sustainable urban development. Sustainable development from one hand helps preserve the environment and on the other hand, helps preserve the social and economic structures of the city. In the discussion of planning, urban This research in terms of methodology is descriptive-analytical, the method of gathering information based on a library, documents and sampling method, survey method that sample size is equal. To examine and evaluate the role of citizens and their social participation and achieve sustainable urban development goals, we used the frequency distribution test, Kolmogorov - Smirnov test, the spearman correlation coefficient was used to identify the most effective factor influencing participation. The findings of the research show that there is a significant relationship between citizen participation and sustainable urban development. The results indicate that citizen participation in sustainable urban development in the city of Tabriz is medium. There is a significant relationship between citizen participation and sustainable urban development and the promotion of citizen's socio-economic status is very important in rural sustainable development.

Citation: Eynollah jamali haji hassan sofla, Simindokht Nematollahi Bonab (2021) **Investigating and evaluating the role of citizens and their social participation in achieving sustainable urban development goals. (case study: Tabriz city)**, Journal Urban Environmental Policy, Vol 1, No 1, shiraz, PP DOI:

Corresponding author: Simindokht Nematollahi Bonab

Address: Scientific Membership of Department of Urban Planning, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz Branch, Tabriz, Iran

Tell: 09144115482

Email: nematollahi@iaut.ac.ir

Extended Abstract

Introduction:

Participation and involvement of people in urban management are temporary benefits of urban projects. But people's participation and their involvement in various stages and parts of urban management in our country is currently limited to the minimum information. One of the best benefits of citizen participation, in addition to informing and receiving their comments and suggestions to promote public participation in new issues in recent years, more attention is paid to it. Officials have concluded that the city management without considering People will work very hard and unsuccessfully, and the failure of many urban projects, which is reflected in the dissatisfaction of citizens and users of these programs, is acknowledged by everyone. One of the problems and weaknesses of urban management is the lack of a clear framework in order to benefit from citizen participation. The view of some officials towards the people is the view of the lord and the serf, not the view of the people, who do not consider the people as the guardian of their blessings, and for this reason, they sabotage in solving problems. This kind of attitude seeks to eliminate institutions such as councils and reduce their powers, and consequently diminish the role of the people. At present, changes have been made in the principles of town management, and this change has taken the direction and focus of becoming popular. Therefore, one of the high priorities of the policies of city managers and urban management is to create grounds for attracting public participation. The role of the people in the management of human societies is something that is highly emphasized today. The right of the people

to self-determination and public participation in all matters relating to their collective life has been universally accepted as a medical right. In order to develop any region, the people of that region must first demand development and transformation and be actively involved in the process of growth and expansion of their region. Certainly, recognizing the influential components in citizens' participation in planning and managing urban development can be the first step in moving from citizens' slogan participation to limited participation and ultimately achieving their real participation. Since the second half of the twentieth century, the concept of partnership with a new perspective has become a key issue in development programs, especially urban development programs. To strengthen and expand people's participation in planning, it is necessary to know the factors affecting this. Participation in our country is not a new phenomenon, but with the growth of urbanization, the need to review this concept and provide a model appropriate to the needs of today's citizens is felt. In the present study, we have tried to examine the level of citizen participation in sustainable development in the city of Tabriz as well as the factors of citizen participation, and to determine the sustainability of this city.

The present article is descriptive-analytical in terms of research method and descriptive research branch; Because it includes a set of methods that aim to describe the conditions or phenomena under study and is analytical, because it examines and analyzes the role of citizens in their social participation, achieving sustainable development goals in various dimensions and measuring and

analyzing the current situation. . It is also an applied research in terms of purpose. The research method is analytical-survey-correlation which is first studied by reading books and documents related to the subject of reviewing the theoretical foundations of the research and developing indicators related to examining and evaluating the role of citizens and their social participation in achieving sustainable urban development goals. The current situation has been addressed. Also, by using the questionnaire tool, the role of these indicators has been evaluated and the role of citizens and their social participation in achieving the goals of sustainable urban development in the users of Tabriz has been determined. According to Cochran's formula, the number of questionnaires in this study will be 384 people. The research method in this dissertation is a case study and by collecting information and resources that include library resources (theoretical foundations, human resources (citizens) as well as spatial-physical resources (observation of the study area) for this purpose of multiple observation techniques Non-participatory systematics, exploratory interviews and closed-ended questionnaires were used.

Findings show that the first hypothesis in the Cronbach's alpha test is the relationship between the level of social participation of citizens and the realization of sustainable urban development. (Valid data: 377, incomplete data: 7, total: 374, number of items: 8 and Cronbach's alpha test correlation coefficient: .648). Given that Cronbach's alpha coefficient is / 648. It is determined that in this hypothesis 8 items have suspicious or unknown. As a result,

this hypothesis is rejected. Cronbach's alpha test The second hypothesis, the social participation of citizens in the city of Tabriz, provides the ground for achieving sustainable urban development. (Valid data: 376, incomplete data: 8, total: 384, number of items: 8 and Cronbach's alpha correlation coefficient: 622 / Is). Given that Cronbach's alpha coefficient is / 622. It is determined that in this hypothesis 8 items have suspicious or unknown. As a result, this hypothesis is rejected. Cronbach's alpha test of the third hypothesis, among the factors affecting the level of citizen participation, socio-economic status is the most important factor. (Valid data: 374, incomplete data: 10, total: 384, number of items: 8 and correlation coefficient Cronbach's alpha: / 756). Given that Cronbach's alpha coefficient is / 786. It is determined that in this hypothesis 8 items are acceptable. As a result, this hypothesis is proved. According to the Karlsmograph and Smirnov tests used, there is a significant relationship between citizen participation and sustainable urban development. The results indicate: Citizens 'participation in sustainable urban development in the city of Tabriz is moderate, there is a significant relationship between citizen participation and sustainable urban development and the promotion of socio-economic status of citizens to a large extent in citizens' interest in participating in sustainable development It is an effective city.

بررسی و ارزیابی نقش شهروندان و مشارکت اجتماعی آنان در دستیابی به اهداف توسعه پایدار شهری مورد: کلانشهر تبریز^۱

عین الله جمالی حاجی حسن سفلی^۱، سیمین دخت نعمت اللهی بناب^{۲*}

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی شهری، گروه شهرسازی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران
۲. عضو هیات علمی گروه شهرسازی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، تبریز، ایران

چکیده

مشارکت شهروندی به عنوان یک کنش اجتماعی یکی از مهم ترین مولفه ها جهت رسیدن به توسعه پایدار شهری است. در حقیقت مشارکت اجتماعی فقط کار جمعی نیست بلکه یک نوع تفکر جمعی، مشارکت جمعی، تصمیم گیری جمعی، تولید جمعی و در نهایت استفاده جمعی است. که سبب افزایش درک و آگاهی شهروندان از مسائل مربوط به خودشان و نیاز متقابل به یکدیگر می شود، به ایجاد جامعه بهتر کمک می کند و توانایی های یک جامعه را برای هماهنگ کردن کنش های افراد به منظور توسعه و بهبود کالاهای جمعی ارزشمند، تقویت کرده و حکومت گری بهتری را ایجاد می کند و همچنین فرصت های تدوین سیاست های هوشمندانه را افزایش داده و به توسعه پایدار شهری کمک می کند. توسعه پایدار از یک سو به حفظ محیط زیست و از سوی دیگر به حفظ ساختارهای اجتماعی و اقتصادی شهر کمک می کند. هدف اصلی این نوشتار شناخت عواملی است که می توانند در گسترش مشارکت شهروندان در توسعه پایدار شهری موثر باشند. این پژوهش از نظر روش شناسی از نوع توصیفی-تحلیلی، روش جمع آوری اطلاعات بر مبنای کتابخانه ای، اسنادی و روش نمونه گیری، پیمایشی که حجم نمونه برابر ۳۸۴ نفر بوده است. برای بررسی و ارزیابی نقش شهروندان و مشارکت اجتماعی آنان و دستیابی به اهداف توسعه پایدار شهری و جهت بررسی رابطه ای و معناداری بین مشارکت و توسعه پایدار از آزمون کرلموگراف و اسمیرنوف برای شناخت موثر ترین عامل که در مشارکت تاثیر دارد از رگرسیون و برای ضریب پایایی پژوهش از آزمون الفای کرونباخ استفاده شده است. یافته های پژوهش نشان می دهد که براساس آزمون های استفاده شده بین مشارکت شهروندان و توسعه پایدار شهری رابطه معناداری وجود دارد. نتایج بیانگر این است: مشارکت شهروندان در توسعه پایدار شهری در شهر تبریز وضعیت متوسط برخوردار است، بین مشارکت شهروندان و توسعه پایدار شهری رابطه معناداری وجود دارد و ارتقای پایگاه اجتماعی - اقتصادی شهروندان تا حد زیاد در میزان علاقه مندی شهروندان به مشارکت در توسعه پایدار شهری موثر می باشد.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۶/۰۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۷/۱۵

شماره صفحات: ۹۵-۱۱۲

واژه های کلیدی:

نقش شهروندان، مشارکت اجتماعی، مدیریت شهری، اهداف توسعه پایدار شهری

استناد: عین الله جمالی حاجی حسن سفلی، سیمین دخت نعمت اللهی بناب (۱۴۰۰): بررسی و ارزیابی نقش شهروندان و مشارکت اجتماعی آنان در دستیابی به اهداف توسعه پایدار شهری مورد: کلانشهر تبریز، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی شهری، سال، ۱۲، شماره ۴۵، صص

DOI:

..

* نویسنده مسئول: سیمین دخت نعمت اللهی بناب

نشانی: عضو هیات علمی گروه شهرسازی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، تبریز، ایران

تلفن: ۰۹۱۴۴۱۱۵۴۸۲

پست الکترونیکی: nematollahi@iaut.ac.ir

^۱ این مقاله برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد عین الله جمالی حاجی حسن سفلی با عنوان «بررسی و ارزیابی نقش شهروندان و مشارکت اجتماعی آنان در دستیابی اهداف توسعه پایدار شهری (نمونه موردی: شهر تبریز)» است. که به راهنمایی دکتر سیمین دخت نعمت اللهی بناب و نویسنده مسئول در سال ۱۴۰۰ در دانشکده هنر و معماری دانشگاه آزاد واحد تبریز انجام شده است.

مقدمه:

یکی از بهترین قواعد مشارکت شهروندان علاوه بر اطلاع رسانی، دریافت نظرات و پیشنهادهای آنها در جهت ارتقای مشارکت مردمی از مسائل جدید و تازه ای در چند سال اخیر توجه بیشتری به آن می شود مسئولان به این نتیجه رسیده اند که مدیریت شهر بدون در نظر گرفتن مردم کاری بس دشوار و ناموفق خواهد بود و عدم موفقیت بسیاری از طرح های شهری که در عدم رضایت شهروندان و استفاده کنندگان از این برنامه ها نمود یافته است، مورد اعتراف همگان است. یکی از مشکلات و فن های مدیریت شهری فقدان چهار چوب مشخص به منظور بهره گیری از مشارکت شهروندان است. این نوع نگرش به دنبال حذف نهادهایی مانند شوراهای و کاهش اختیارات آنها و به تبع کم رنگ شدن نقش مردم است. در حال حاضر تغییراتی در مبانی مدیریت شهری پذیرفته شده است که این تغییر سمت وسوی مردمی شدن را به خود گرفته است بر این اساس از اولویت های بالای سیاست های مدیران شهری و مدیریت شهری، ایجاد زمینه هایی برای جلب مشارکت مردمی است. نقش مردم در اداره اجتماعات بشری امری است که امروزه بر آن تاکید فراوان می شود. حق تعیین سرنوشت مردم به دست خودشان و مشارکت مردمی در تمامی اموری که مربوط به زندگی جمعی شان می شود، به عنوان حق طبیعی مورد پذیرش همگانی قرار گرفته است (منتظری شورکچالی: ۱۳۹۳، ۲).

امروزه نقش شهروندان در مشارکت امور شهری بر کسی پوشیده نیست، شهروندان به عنوان کسانی که در شهر زندگی می کنند حق مشارکت در امور شهر را دارند؛ تا شهری پویا و پایدار داشته باشند. زیرا مردم بهتر از هر مدیر و کارشناسی از مشکلات شهر و محله خود با خبر هستند و می توانند نقش مهمی در ایجاد و توسعه یک شهر پایدار داشته باشند. توسعه پایدار با مشارکت مردمی همراه بوده و مبتنی بر کاهش فقر است. مشارکت شامل شفافیت، باز بودن فضای جامعه و چند صدایی بودن در حوزه عمومی جامعه است و نیازمند فضایی است که افراد بتوانند در تصمیم گیری هایی که در سرنوشت آنها مؤثر است تأثیر گذار باشند. با مشارکت شهروندان زمینه های رشد، توانایی افراد جامعه و بروز خلاقیت ها فراهم شود و منجر به احساس تعلق گفتگوهای

آزاد و گسترده می شود و در نتیجه می تواند در امر توسعه پایدار شهری بسیار مؤثر باشد.

سوالات و فرضیه های پژوهش:

- ۱- آیا افزایش میزان مشارکت اجتماعی شهروندان در عرصه های مختلف شهری باعث محقق شدن توسعه پایدار شهری می شود؟
  - ۲- آیا مشارکت اجتماعی شهروندان در شهر تبریز زمینه توسعه پایدار شهری را محقق می سازد؟
  - ۳- عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در امور شهر کدام اند؟
- ۱- بین سطح مشارکت اجتماعی شهروندان و محقق شدن توسعه پایدار شهری رابطه ای وجود دارد.
  - ۲- مشارکت اجتماعی شهروندان در شهر تبریز زمینه تحقق توسعه پایدار شهری فراهم می نماید.
  - ۳- از بین عوامل مؤثر در میزان مشارکت شهروندان، پایگاه اقتصادی - اجتماعی مهم ترین عامل می باشد.

پیشینه پژوهش:

سپیده غلامی (۱۳۹۴) در پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه مازندران در تحقیقی با عنوان بررسی نقش مشارکت شهروندان در توسعه پایدار شهری یافته های پژوهش نشان می دهد که براساس آزمون تی تک نمونه ای هر یک از مولفه های مشارکت در محله هراز نامطلوب و در محله ملت آباد تنها در مولفه مشاکت اجتماعی مطلوب و در مولفه های دیگر نامطلوب می باشد؛ همچنین در مورد مولفه های توسعه پایدار در محله هراز مولفه های رضایت از خدمات شهری، دسترسی های محلی و زیست محیطی در وضعیت مطلوب و در محله ملت آباد مولفه خدمات شهری در وضعیت مطلوب قرار دارد و مولفه های دیگر نامطلوب می باشد. نتایج آزمون تی با دو نمونه مستقل گویای آن است که میانگین میان محله مرفه و غیر مرفه تفاوت معناداری با یکدیگر دارند و این مناطق با سطح اطمینان ۹۵ درصد در مولفه توسعه پایدار با هم مشابه نیستند؛ همچنین نتایج این آزمون در مورد مولفه مشارکت بیانگر آن است که تفاوت معناداری بین دو محله وجود ندارد. نتایج آزمون همبستگی نشان می دهد که رابطه معنی داری بین مولفه مشارکت و توسعه پایدار وجود دارد. همچنین نتیجه رگرسیون بیانگر این است که در هر دو محله مولفه عضویت انجمنی مؤثرترین عامل در مشارکت می باشد. و براساس آزمون فریدمن نیز در محله هراز باید مشارکت سیاسی و مولفه کالبدی - فضایی در توجه اهمیت قرار گیرند و در محله ملت آباد مشارکت مالی و مولفه اقتصادی در الویت اول اهمیت قرار دارند. (غلامی: ۱۳۹۴)

مهدی معدنی پور (۱۳۹۵) در پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد صفادشت تأثیر مشارکت اجتماعی شهروندان بر

بین سالهای ۱۹۹۲ تا ۲۰۰۲ در همه ی شکل های مشارکت اجتماعی به استثنای مشارکت مذهبی افزایش وجود داشته است. پانديا^۲ (۲۰۱۵) تحقیقی را با عنوان: "آیا مشارکت شهروندی در حکومت محلی می تواند به تقویت تصمیم گیری و سیستم پاسخ گویی حکومت کمک کند؟ در واقع این پژوهش یک ارزیابی تجربی از ادراکات ذینفعان در نیپال بوده است که مشارکت شهروندی را در حکومت محلی به عنوان مکانیسم های مهمی برای دست یابی به دستاوردهای توسعه، تقویت پاسخگویی محلی و توانمند سازی شهروندان بررسی می کند. یافته های این پژوهش حاکی از آن است که مشارکت، برنامه ریزی محلی و سیستم های پاسخ گویی را تقویت می کند اما آنها تنها بر برخی پیامدهای منفی بالقوه نیز در ارتباط اند و نشان می دهد که رابطه بین مشارکت شهروندی و نتایج مشارکت واقعا پدیده ای پیچیده و پویا است و مشارکت موثر اغلب به گروه های به حاشیه رانده شده، اداره دولتی، بسیج شهروندان، استقرار شبکه های اجتماعی با فعالیت بسیار وابسته است.

بلانچارد و ماتیزوز^۳ (۲۰۱۵) پژوهشی را با عنوان: وضعیت قدرت اقتصاد محلی و مشارکت مدنی در اقتصاد جهانی، انجام داده اند. آنها به آزمون فرضیاتی می پردازند که نشان می دهد تمرکز اقتصاد محلی با کاهش مشارکت شهروندی مرتبط است و استدلال شان این است که تمرکز اقتصادی منجر به یکپارچه شدن ساختار قدرت و بی تفاوتی مدنی می شود چرا که نیازهای موسسات، نیازهای جمعیت محلی را زیر پا گذاشته و نادیده می گیرد. در راستای آزمون فرضیات از داده های ترکیبی ۲۰۰۰ نظر سنجی سرمایه اجتماعی و الگوی کسب و کار شهرستان ها استفاده شده است. یافته ها حاکی از آن است که تمرکز اقتصاد محلی رابطه منفی با مشارکت انتخاباتی سنتی و فعالیتهای اعتراضی دارد.

کاترینا شالو و همکاران^۴ (۲۰۲۰) پژوهشی را با عنوان: کانال های هم کاری برای دانش شهروندان و اهداف توسعه پایدار، علوم شهروندی که با عنوان مشارکت افراد و گروهها در فرآیندهای علمی شناخته می شود، رشته ای رو به رشد است که می تواند در دستیابی به اهداف توسعه پایدار نقش داشته باشد. دستور کار ۲۰۳۰ سازمان ملل متحد برای توسعه پایدار جامع است که در آن هر کمکی معتبر است. مشارکت، تحصیلات، زندگی پایدار و شهروندی جهانی که همگی می توانند براساس فعالیت های علوم شهروندی بنا شوند، برای اهداف توسعه پایدار حیاتی هستند. در این زمینه، هدف این مطالعه بررسی چندین کانال هم کاری برای فعالیت های مرتبط با علوم شهروندی و دستور کار ۲۰۳۰ است.

توسعه پایدار محلات شهر ماهدشت یافته های پژوهش نشان می دهد که مشارکت اجتماعی پاسخ دهندگان در ۵ محله دارای تفاوت معنا داری می باشد. همچنین میزان مشارکت در محلات پایین می باشد و ساکنین محلات مورد مطالعه، مشارکت اجتماعی مناسبی در برنامه های محله محور نداشته اند، که این امر تحت تأثیر عوامل متعددی از قبیل پایین بودن احساس تعلق ساکنین، قدمت کوتاه سکونت، عدم آشنایی با وظایف مدیریت شهری بوده است. همچنین یافته های پژوهش نشان می دهد که بر اساس شاخصهای حکمروایی خوب شهری، مدیریت شهری شهر ماهدشت در وضعیت پایداری قرار ندارد و مشارکت اجتماعی پایین ساکنین مانع محقق شدن توسعه پایدار در این شهر شده است. (معدنی پور: ۱۳۹۵)

حسین نیک شیجانی^۱ (۱۳۹۵) پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه پیام نور واحد رشت تحلیلی بر جایگاه مشارکت شهروندان در توسعه پایدار شهر رشت این بدیهی است که برنامه ریزی شهر در راستای توسعه پایدار مستلزم توجه به فرایندهای است که فعالیت شهروندان در حوزه های گوناگون خالق آن ها هستند و جهت دهی به این فرایندها در راستای توسعه پایدار شهری نیازمند مشارکت فعالانه و آگاهانه کلیه ذینفعان کلیدی در مدیریت توسعه شهری است. یافته ها حاکی از آن هستند که رابطه مستقیم و معنی داری میان مشارکت شهروندان در مدیریت توسعه شهر و میزان رضایتمندی آن ها از زندگی شان و در نهایت پایداری توسعه شهر وجود دارد. بررسی ها نشان دادند که متغیرهای مولفه های اجتماعی اقتصادی کالبدی و .. تاثیر اساسی بر سطح مشارکت و درگیری آن ها با فرایندهای مدیریت توسعه شهری دارد. (نیک شیجانی: ۱۳۹۵)

وان گرانو و دیگ^۱ (۲۰۱۰) پژوهشی را با عنوان: مشارکت اجتماعی رسمی و غیر رسمی جوانان و بزرگسالان در هلند در طی سال های ۱۹۹۲ الی ۲۰۰۲ انجام داده اند. هدف پژوهش بررسی ویژگی های مشارکت اجتماعی رسمی و غیر رسمی سنین ۶۰ تا ۶۹ سال در سالهای ۱۹۹۲ الی ۲۰۰۲ بوده است. داده های این پژوهش از مطالعه طولی سنی آمستردام گرفته شده است. یافته های پژوهش حاکی از آن است که تفاوت های نسلی در مشارکت رسمی (به عنوان مثال عضویت در سازمان ها، کار داوطلبانه و کار در سازمان های مذهبی و مشارکت غیر رسمی (داشتن شبکه اجتماعی بزرگ و فعالیتهای فرهنگی - تفریحی) با تفاوت های نسلی در ویژگیهای فردی (سطح تحصیلات و وضعیت تاهل) رابطه دارد. همچنین یافته ها نشان میدهد که در

⁴ Shulla Kalterina & Leal Filho Walter & Henning Sommera Jan & Lange Salvia Amanda & Borgemeister Christian

¹ Van Groenou & Deeg

² pandeya

³ Blanchard and Matthewe

زیر می باشد:

توسعه پایدار شهری فرایندی است که طی آن گردش انرژی در شهر در حداقل شرایط عملکردی، حداکثر کارایی را داشته و توزیع یکسانی را در به حرکت درآوردن عناصر به عنوان یک مجموعه یکپارچه و متصل ایجاد می نماید. این فضا ضمن اینکه خود به عنوان یک موتور محرک درونی در جهت به فعلیت درآوردن قابلیت های موجود در اجزاء عمل می کند؛ به موازات آن به صورت یک محرک رشد بیرونی نیز عمل کرده و جریانات نهفته و یا با اتصال به جریانات درونی خود به حرکت در می آورد؛ به علاوه حداقل اثرات زیان بار محیطی را بر پیرامون خود دارد. یک شهر پایدار فضایی است که اکثر قریب به اتفاق ساکنانش از سکونت در فضا احساس رضایت داشته باشند. (ماکتین، ۱۹۹۷: ۱۹۴). به نظر بحرینی شهر پایدار، شهری است که دارای آنچنان پایه اقتصادی باشد که نه تنها کمترین اثر نامطلوبی را بر محیط زیست نداشته باشد، بلکه در احیا و ارتقای کیفیت آن نیز موثر باشد به عبارت دیگر شهر پایدار شهری است که راه حل های محدود و متعارف، مسائل اجتماعی و زیست محیطی را مورد توجه قرار داده آن ها را با یک دید وسیع و جامع بنگرد (بحرینی، ۱۳۸۰: ۶۲). آنچه که به پایداری شهری می انجامد و اعتدال در شرایط زیست شهرها را فراهم می آورد، شامل شیوه کارآمد کاربری زمین، ایجاد بهترین دسترسی ها و حمل و نقل به تمام نقاط شهر با حداقل استفاده از وسیله نقلیه موتوری آلوده کننده، کاربرد کارآمد منابع، فقدان انواع آلودگی ها و ضایعات محیطی، استفاده درست از منابع طبیعی و امکان تجدید چرخه آن، خانه سازی مطلوب و ایجاد محله های سالم، برقراری نظام بوم شناسانه پایا و سالم، اقتصاد شهری پایدار، امکان حضور و فعالیت ساکنان شهرها در مشارکت های اجتماعی و تصمیمات شهری، حذف زاغه نشینی و مسکن غیر بهداشتی و بالاخره حفظ فرهنگ محیطی شهرها بر اساس عقل و خرد جمعی است (ویلر ۳۹، ۲۰۰۴).

شاخص های توسعه پایدار شهری:

شاخص هایی که شایسته است در بررسی پایداری شهرها مورد بررسی قرار گیرد، شامل موارد ذیل هستند:

جدول ۲: شاخص های توسعه پایدار شهری

اقتصاد	تعداد مشاغل - نرخ بیکاری
آموزش	تعداد افراد در حال تحصیل - تعداد افراد تحصیل کرده
مسکن	کیفیت مسکن - تعداد مسکن خالی - مدت زمان انتظار برای صاحب خانه شدن
امنیت	آمارهای جرائم - تعداد قربانیان - نرخ جرائم مرتبط با وسایل نقلیه
حمل و نقل	رفتار ترافیکی - تعداد مصدومان در حوادث ترافیکی - امنیت ترافیکی
فرهنگ	حجم تحرک فرهنگی - حجم فرهنگ مختلط - میزان مشارکت فرهنگی - بازسازی فرهنگی

چالش ها و جنبه های مهم براساس نظرات افراد حرفه ای که از طریق یک تحقیق آنلاین جامع جمع آوری شده اند مورد بحث قرار می گیرند. علاوه بر این، توصیه هایی برای مشارکت در آینده در چارچوب تعاملات در سطوح مختلف علوم شهروندی و دستور کار ۲۰۳۰ ارائه شده است. همچنین می تواند به شهروندان و سازمان ها کمک کند تا آگاهی بهتری نسبت به ارزش دستور کار ۲۰۳۰ برای توسعه پایدار ایجاد کنند.

¹ Michael E. Meadows (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان: آموزش جغرافیا برای توسعه پایدار، این مقاله استدلال می کند که طبیعت ذاتا میان رشته ای جغرافیا قدرت آن در کمک به آموزش پایداری است، اگرچه من با او هلنوینگل (۲۰۱۷) موافقم که آن باید به عنوان یک رشته در حقوق خودش شناخته شود. آموزش جغرافیا برای پایداری ممکن است در بسیاری از موارد مطرح شود و موضوعات و روش های مختلف ممکن است برای زمینه های مختلف ملی و فرهنگی مناسب باشند. طیف گسترده ای از رویکردها برای ارتقای پایداری وجود دارد، اگرچه احتمالا همه آن ها به طور کامل مورد بررسی قرار نگرفته اند. (Yli-Panula et al., 2020) آنچه می تواند آموزش داده شود (و چگونه) نه تنها تحت تاثیر سطح آموزشی یادگیرندگان (از پیش از مدرسه تا بزرگسالان) بلکه تحت تاثیر ارزش های فرهنگی و سیاسی است که در داخل و بین کشورها به طور قابل توجهی متفاوت است. با وجود رویکرد آموزشی خاص اتخاذ شده، منصفانه است که بگوییم که آموزش جغرافیا برای پایداری در پرورش دانش، مهارت ها، نگرش ها و روش هایی که مردم را قادر می سازد تا تصمیمات منطقی تری برای سیاره زمین بگیرند، اساسی است. رهبران محلی، منطقه ای، ملی و جهانی ما به خوبی می توانند توجه کنند. (Michael E. Meadows: ۲۰۲۰)

مبانی نظری:

بررسی و تعاریف توسعه پایدار شهری و شهر پایدار
برای توسعه پایدار شهری تعاریف متعددی وجود دارد که به شرح

¹ Michael E. Meadows

انرژی	استفاده از دستگاه های برقی بصره - سطح برخورداری از گاز شبکه ای - میزان برخورداری از آب شهری - سرانه مصرف آب
خاک	زمین های آلوده از نظر تاریخی - کیفیت شیمیایی، فیزیکی مسیر های آب رو
برنامه ریزی شهری	تراکم مسکونی - واحد های تجاری خالی - فضاهای سبز

(منبع: مطالعات پژوهشی نویسندگان، ۱۴۰۰)

بررسی، اهمیت و ضرورت مشارکت در توسعه پایدار شهری:

هم یک نهضت امیدهای فراوانی را در ارائه سیاست های جدیدی که حاوی کلیه عوامل موثر بر کیفیت زندگی شهر و درگیر کردن و مشارکت دادن همه یا اغلب افراد و گروه ها در تصمیم گیریها باشد در اختیار می گذارد (بحرینی، ۱۳۷۸: ص ۲۹۹) با توجه به آنچه بیشتر گفته شد، این مسئله را روشن می سازد که در چند دهه گذشته به دلیل افزایش تاکید بر بکارگیری مردم در تصمیم گیری ها و با توجه به اهمیت نظرات مردم در برنامه ریزی توسعه، مفهوم مشارکت مردمی مورد توجه قرار گرفته است. به تدریج مفهوم مشارکت مردمی از حالت نمادین به صورت عمل در آمده است. از آغاز سال ۱۹۷۰ میلادی، کشورهای در حال توسعه به این نکته پی برده اند که مشارکت شرط لازم در برنامه ریزی توسعه است (سیف الدینی، ۱۳۶۸، ص ۱۴۸). به طور خلاصه باید گفت مشارکت و استفاده مناسب از مشاوره عمومی مردم است که به میزان قابل توجهی موجب واقع گرایی در تدوین اهداف و قابلیت های اجرایی طرح ها و اتکاء طرح بر داده های موفق و دقیق می شود و تضمین کننده موفقیت طرح ها می گردد. تجربه کشورهای مختلف جهان در اجرای طرح های توسعه شهری نیز این نتیجه را بدست می دهد که اجرای طرح های توسعه شهری بایستی خارج از قدرت دولتها قرار گیرد و سرانجام اینکه موفقیت طرح ها در گرو مشارکت گسترده مردم، نهادهای محلی، شهرداریها و دولت مرکزی است (معزی مقدم، ۱۳۸۵: ص ۹۹)

رویکرد های توسعه پایدار شهری برای افزایش رفاه شهروندی:

شهر پایدار را می توان بستری برای رسیدن به اهداف پایداری دانست که رفاه اجتماعی شهری، حقوق شهروندی، عدالت اجتماعی شهروندی و توسعه انسانی شهری، همراه با رضایت اجتماعی شهروندی را به همراه می آورد. چشم انداز بر توسعه پایدار شهری تنها در چارچوب کالبدی و فضایی، انگاره ای سخت بدبینانه است که مفاهیم اجتماعی و انسانی را به کناری می نهند و بر این اساس توسعه پایدار شهری، باید تمامی ملاحظات را در خویش بپروراند. رشد جمعیت شهری، در کشورهای در حال توسعه در حدود ۳ درصد در سال برآورد می شود، در حالی که این رشد در کشورهای توسعه یافته تنها ۰/۵ درصد تخمین زده می شود. بر این اساس بایستی به رشد فزاینده جمعیت شهری توجه

با عنایت به مفاهیم، تعاریف و اهداف مشارکت، شاید این سخن شوماخر به عنوان پیش درآمد ضرورت و اهمیت مشارکت بی مناسبت نباشد که می گوید:

باید مردم را از دیدگاه واقع بینانه و جدی به حساب آورد. چرا باید مردم را به حساب آورد؟ زیرا مردم منبع اصلی و نهایی هرگونه ثروتند. اگر مورد غفلت قرار گیرند، اگر دست کارشناسان خودمختار و برنامه ریزان خود رای قرار گیرند، دیگر هیچ تلاشی ثمر نخواهد داشت (شوماخر، ۱۳۶۵: ص ۱۳۲) در سالهای اخیر توجه به فرآیندهای اجتماعی به یکی از دغدغه های اصلی برنامه ریزان شهری تبدیل شده است. حتی وبر که یکی از پرشورترین حامیان طراحی فضاست، معتقد است که باید برنامه ریزان شهری را بیش از پیش از فرآیندهای اجتماعی آگاه کرد. اعتقاد وی بر این است که برنامه ریزی باید خود را از بعضی نظریه های متداول که حاصل الگو و نظمی ساده گرایانه هستند، رها سازد و بداند که در پس این نظم ظاهری، سازمان اجتماعی پیچیده ای نهفته است (هاروی، ۱۳۷۹: ص ۶) در واقع الگوهای معمول توسعه تا کنون قادر به ایجاد حس جمع گرایی نبوده اند. الگوهای متداول توسعه شهری به بسیاری از صاحب نظران برضد ایجاد مکان هایی که مردم بتوانند یک پیوند واقعی با یکدیگر برقرار کند و احساس مسئولیت و نزدیکی ایجاد نمایند عمل می کنند. الگوهای مصرف و توسعه در ۵۰ سال گذشته حاکی از رونق فردگرایی بوده است. مفهوم پایداری این تعهدها را نسبت به اجتماع احیاء نموده و از فردگرایی محدود با فراتر می گذارد (شوربایی، ۱۳۸۶). فرضیه اصلی طرفداران جمع یا اجتماع گرایی بر این است که جامعه بیش از حد در جهت حقوق فردی پیش رفته و بنابراین از مفاهیم مسئولیت اجتماعی و تعهد نسبت به اجتماع بزرگ شهری دور شده است. وقت آن رسیده است که تعهد و مسئولیت خود را نسبت به اجتماع پذیرفته و به آن عمل کنیم، راههای زیادی برای ایجاد شرایط فوق وجود دارد. از جمله ایجاد فضاهایی که مردم خود را نسبت به آن متعهد دانسته، در آن درگیر نمایند و همینطور تامین جاهایی که مردم در آنها با یکدیگر آشنا شده، در فعالیتهای شهر مشارکت کرده و در مورد وضعیت بهداشت و محیط زیست شهر احساس مسئولیت کنند (بحرینی، ۱۳۷۸: ص ۲۹۸) در این چهار چوب به نظر می رسد شهر پایدار، به عنوان یک دیدگاه و

شود که چالش توسعه پایدار در ساختار شهری به حساب می آید، همانگونه که رفاه شهروندی و تعادل فضایی - منطقه ای در کشور را نیز بر هم می زند. بی شک شهری پایدار خواهد بود که بتواند امکان رفاه شهروندان را فراهم آورد (بمانیان و محمودی نژاد، ۱۳۸۵: ۴۸).

دستاورد های مشارکت مردم در راستای توسعه پایدار:

مشارکت مردم از حیثه توسعه پایدار شهری دستاوردهایی را بدنبال دارد که به برخی از آنها اشاره می کنیم:

(۱) مشارکت مردم در ارائه خدمات شهری: در کشورهای جهان سوم رشد بی رویه جمعیت شهرها در مقابل خدمات شهری از جمله: فاضلاب، تاسیسات و زیر ساخت های شهری، شبکه آب شهری، مسکن و خیابانها هماهنگ نیست و این خود در توسعه پایدار شهری که یکی از مهمترین معیارهای یک شهر سالم است، تأثیر بسزایی دارد.

(۲) بازیافت مواد زائد جامد شهری با مشارکت مردم و اقداماتی جهت جلب این مشارکت ها: همانطور که از مفهوم توسعه پایدار بر می آید؛ باید طوری از منابع استفاده کرد، که هم خود با توجه به رفع نیازهای روزمره از آن بهره مند شویم و هم برای نسل های آتی چیزی بگذاریم و در این زمینه با توجه به مفهوم بازیافت، که امری مهم صنایع، مخصوصا صنعت پلاستیک دارد، می توان اینطور گفت که باید سیاست هایی را جهت بازیافت مواد زائد جامد شهری، اعمال کرد؛ چرا که امروزه یکی از معضلات جامعه شهری ما، انباشت زباله هاست که از نظر بهداشتی، مشکلاتی را برای شهر فراهم می کند و از سوی دیگر، بازیافت زباله ها را، که نقش مهمی در توسعه پایدار شهری ایفا می کند، و همین امر مستلزم اقداماتی جهت جلب مشارکت مردم در این زمینه دارد، چرا که با مشارکت شهروندان و آموزش آنها جهت تفکیک زباله ها و چگونگی جمع آوری آنها، به یاری حفظ محیط زیست شهری می انجامد (نیک شیجانی، ۱۳۹۵: ۹۲).

نقش مشارکت مردم در برنامه ریزی و توسعه شهری

از جمله موضوعات عمده در راستای توسعه پایدار، مقوله مشارکت مردم در فرآیند برنامه ریزی است. در سال ۱۹۶۸ در بریتانیا مردم در فرآیند برنامه ریزی و در مقیاس محدود، مشارکت داده شدند و بر اساس قانون، از مردم خواسته شد تا در طرح های مربوط به خود، عکس العمل نشان دهند. در این راستا به جای تأمین مستقیم خدمات از طریق دولت، تجهیز مردم برای تأمین خدمات مد نظر قرار گرفت و مردم می توانستند در بسیاری از جنبه ها مشارکت نمایند. در بسیاری از شهرها، در تشخیص مسائل، برنامه

ریزی، اجرا و حتی مدیریت و نگهداری خدمات در جامعه، به عنوان محورهای مشارکت مردم مد نظر است. این امر نیاز مند داشتن یک سیستم مدیریت شهری حساس است. آماده سازی محیط های مسکونی توسط خود مردم از جمله عمده ترین محور مشارکت مردم است. با این حال، برخی انتقادات بر این امر این است که چرا باید اقشار کم درآمد تحت فشار این مشارکت قرار گیرند، در حالی که دولت برای اقشار با درآمد بالا بسیاری از خدمات را تأمین می کند. پاسخ این مسأله این است که هزینه تأمین خدمات در محل با درآمد بالا، باید به طریقی باشد که ارزش افزوده ایجاد شده برای مناطق کم درآمد، هزینه و استفاده شود (عزیزی، ۱۳۸۰: ۱۲).

در مباحث مربوط به توسعه پایدار شهری باید مسئله را بعنوان بخش مهمی از توسعه در سطوح ملی و بین المللی نگاه کرد، چرا که شهر نشینی و توسعه آن بر انتخاب خط مشی های ملی و اجرای سطوح بالای توسعه اقتصادی و همینطور بر شکل گیری خط مشی های پایین تر توسعه اقتصادی و اجتماعی از جمله حقوق مالکیت خصوصی و اجتماعی تأثیر می گذارد. آنچه که به همین میزان یا حتی بیشتر اهمیت دارد این است که شهر نشینی بر عوامل دیگری چون جهانی شدن سرمایه ملی، استفاده از فن آوری های جدید ارتباطی، جریان واقعی سرمایه در شرکت های بین المللی و دیگر مؤسسات بازرگانی، و نیز تدوین خط مشی های بین المللی با دیدگاه اقتصادی و زیست محیطی تأثیر بسزایی دارد.

روش شناسی پژوهش:

مقاله حاضر از نظر روش تحقیق، توصیفی- تحلیلی و از شاخه موردپژوهی توصیفی می باشد؛ چرا که شامل مجموعه روش هایی است که هدف آنها توصیف کردن شرایط یا پدیده های مورد بررسی است و تحلیلی است، زیرا به بررسی و تحلیل نقش شهروندان به مشارکت اجتماعی آنان دستیابی به اهداف توسعه پایدار در ابعاد مختلف و سنجش و تحلیل وضعیت موجود می پردازد. همچنین از نظر هدف، پژوهشی کاربردی می باشد. روش پژوهش تحلیلی-پیمایشی-همبستگی است که ابتدا با مطالعه کتب و اسناد مرتبط با موضوع بررسی مبانی نظری پژوهش و تدوین شاخص های مرتبط با بررسی و ارزیابی نقش شهروندان و مشارکت اجتماعی آنان در دستیابی اهداف توسعه پایدار شهری پرداخته شده و سپس با انجام مطالعات میدانی و حضور در فضا به بررسی شرایط موجود اقدام گردیده است. همچنین با بهره گیری از ابزار پرسش نامه نقش این شاخص ها بررسی و ارزیابی نقش شهروندان و مشارکت اجتماعی آنان در دستیابی اهداف توسعه پایدار شهری در کاربران شهر تبریز قرار گرفته و نظرات کاربران در قالب طیف لیکرت در پنج دسته از خیلی زیاد تا خیلی کم

اشخاص سالم در مناسب دولتی مهم ترین عامل اعتمادسازی است. متأسفانه به این عامل مهم در چند سال اخیر توجه چندانی نشده است.

۲- توسط افراد توانمند مطرح شود؛ همه افراد سالم نمی توانند اعتماد شهروندان را جلب کنند. شرط دوم موفقیت یک برنامه اعتمادسازی و جلب مشارکت شهروندان این است که توسط افرادی دارای قدرت و جاذبه های شخصیتی مطرح شود. مشارکت یک امر داوطلبانه است. در درازمدت منافع مشارکت نصیب همه مشارکت کنندگان می شود اما در کوتاه مدت خبری از سود و منفعت نیست. بنابراین به طور معمول شهروندان تمایل چندانی به مشارکت ندارند. در سال های اخیر نیز به دلیل این که دولت و شهرداری ها همواره بدهکار شهروندان تلقی شده اند، نه تنها مشارکت ارزش نیافته بلکه طلبکاری و خدمت خواهی اولویت یافته است. تغییر این ارزش ها نیاز به افرادی قوی دارد که با جاذبه های شخصیتی و فن سخنوری و قوت استدلال شهروندان را به سمت مشارکت سوق دهند. متأسفانه در این مورد نیز کار چندانی در تبریز انجام نشده و شهرداری ها و حتی شوراهای سازمان هایی کارمندمحور تلقی شده اند که باید با کارمندان حاضر خود اداره شوند. اما به ندرت روند ورود کارمندان و میزان صلاحیت و دانش آن ها ارزیابی شده است. به طور طبیعی افراد ضعیف نمی توانند نقش مهمی در تحولات یک سازمان ایفا کنند.

۳- مشارکت و اعتماد مبانی روشنی باید داشته باشد؛ عمده مشکل بسیاری از سازمان ها و شوراهای شهر و شهرداری ها این است که هیچ برنامه روشنی ندارند. اداره یک سازمان مانند نوشتن یک شعر نیست که هر چه پیچ و خم و صور خیال آن بیشتر باشد لذت بخش تر شود. اداره سازمان ها مانند نوشتن یک نثر دقیق دانشی است که باید روشن و شفاف باشد و خواننده در اولین نگاه آن را بفهمد. نوشتن این نثر نیازمند سال ها مطالعه و بررسی و تمرین نگارش است. بنابراین مدیران شهری باید افرادی کارآزموده و دقیق و تمرین کرده (نه لزوماً در محیط همان سازمان) باشند تا بتوانند به آسانی طرح های روشن و سنجیده ارائه دهند. طرح های روشن به معنای طرح های همه فهم و همه پسند یا عامیانه نیست. اما به معنای طرح های منفعت طلبانه شخصی و گروهی و جناحی هم نیست. گردش آزاد اطلاعات به این شفافیت کمک می کند.

۴- مشارکت باید مبتنی بر برابری باشد؛ تبعیض آفت مشارکت است. در شهری که اعتماد وجود دارد و مشارکت در سطح بالایی است دموکراسی به معنای نفوذ رای اکثریت حتماً از پیش وجود داشته است. دموکراسی انرژی بسیار زیادی برای مشارکت و اعتمادسازی ایجاد می کند. مشارکت خود دوباره دموکراسی می

مشخص گردیده است. و طبق فرمول کوکران تعداد پرسش نامه در این پژوهش ۳۸۴ نفر خواهد بود. روش تحقیق در این پایان نامه مطالعه موردی بوده و با گردآوری اطلاعات و منابع که شامل منابع کتابخانه ای (مبانی نظری، منابع انسانی (شهروندان) و همچنین منابع فضایی- کالبدی (مشاهده محدوده مورد مطالعه) بوده که بدین منظور از تکنیک های چندگانه مشاهده سیستماتیک غیر مشارکتی، مصاحبه اکتشافی و پرسشنامه از نوع سوالات بسته استفاده گردیده است.

شناخت محدوده:

در رابطه با موقعیت جغرافیایی شهر تبریز می توان گفت که تبریز در گوشه شرقی جلگه رسوبی همواری واقع شده که شیب ملایمی به سوی ساحل شمال شرقی دریاچه ارومیه دارد و به وسیله چند رودخانه آبیاری می شود که مهمترین آنها آجی چای است که از سمت جنوب غربی کوه سلان سرچشمه می گیرد، رود دیگر تبریز میدان چای (مهرانرود کنونی) است که در وسط شهر جاری است و از سمت چپ به تلخه رود ملحق می گردد.

جمعیت شهر تبریز

جمعیت تبریز در سال ۱۳۹۵ خورشیدی بالغ بر ۳۷۳ ۵۹۳ نفر بوده است که از این جهت، ششمین شهر پرجمعیت ایران محسوب می شود. این شهر تا اواخر دوره پادشاهی ناصرالدین شاه قاجار، پرجمعیت ترین شهر ایران بود.

محدوده شهر تبریز

محدوده شهر در سال (۱۳۹۳) برابر ۲۴۴۷۸ هکتار بوده است. در افق طرح جامع (۱۴۰۵)، بر اساس تغییرات صورت گرفته در الگوی منتخب پیشنهادی مهندسين مشاور توسط شورای عالی، روستاهای الوار علیا، سهلان و شهرک صیاد شیرازی به صورت متصل به شهر الحاق شده و روستاهای کندرود، آنا خاتون، اوغلی، کجا آباد، خلجان و شهر باسمنج به عنوان محدوده منفصل شهر در نظر گرفته شده است. بنابراین مساحت محدوده متصل شهر به ۲۲۱۹۰ هکتار و با احتساب مساحت شهر و سکونتگاه های توسعه منفصل به ۲۴۴/۵۱ کیلومتر مربع می رسد (همان: ۵).

چالش های بسیار مهم در زمینه مشارکت شهروندان و اعتماد سازی

۱- توسط افراد سالم و بدون سابقه مطرح شود؛ فرد یا افرادی که سوابق نادرستی دارند و یا در انتخابات اقداماتی شبهه دار کرده اند نمی توانند اعتمادسازی بکنند. حتی اگر سخنانی که درباره یک شخصیت سیاسی یا مسئول اداری گفته می شود نادرست باشد، باز هم چنین فردی نخواهد توانست تاثیر عمیق و مثبتی بر تصورات مردم گذاشته و اعتماد آنان را جلب کند. بنابراین حضور

فقط یک امر تزیینی و مربوط به خواست و نیاز مدیران نیست. در سال های اخیر بخش زیادی از باغ ها و خانه های تاریخی در شهرهای بزرگ ایران به سرعت تخریب و تبدیل به پاساژ و آپارتمان های مرتفع شده اند. اگر سازمان های حفاظت از محیط زیست در محلات مختلف شهرها به صورت فعال وجود می داشتند به طور قطع از این فجایع جلوگیری می کردند. این امر بهترین مصداق مشارکت شهروندان در امور شهری است.

۷- توسعه سازمان های مردمی حفاظت از تاریخ؛ مشابه سازمان های محیط زیستی باید در حوزه تاریخ و فرهنگ و حفاظت از آثار تاریخی و فرهنگی هم تاسیس شود. هم چنین این سازمان ها می توانند خارج از قواعد اداری و بوروکراسی، محلات را طراحی کنند و از ساخت و سازهای آشفته و به کار بردن رنگ های متنوع و ناهماهنگ جلوگیری کنند.

بنابراین بر اساس چهار مشخصه بالا و سه روش که پس از آن ارائه شد، می توان مشارکت شهروندان را در شهر به طور فزاینده ای ارتقاء داد. آنچه در این امر اهمیت دارد توجه به محتوا و تحول در برنامه ها و نگرش هاست. گاه در شهرهای مختلف رویه و پوسته مشارکت ساخته می شود اما به درون مایه آن توجه نمی شود.

تجزیه و تحلیل پرسش نامه در spss با استفاده از آزمون کولموگروف و اسمیرنوف:

جدول ۱: آزمون کولموگروف اسمیرنوف

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	Z کولموگروف اسمیرنوف	معناداری	تعداد
جنسیت	۱/۵۹	۴۹۲/	۳۸۸/	۰/۰۰	۳۸۴
سن	۳/۷۳	۵۱۷/	۴۴۱/	۰/۰۰	۳۸۴
سواد	۱/۱۰	۴۰۲/	۵۲۴/	۰/۰۰	۳۸۴
محل تولد شهروندان	۱/۷۷	۴۱۹/	۴۷۹/	۰/۰۰	۳۸۴
شغل شهروندان	۲/۷۸	۱۲۰۴/	۲۵۲/	۰/۰۰	۳۸۴
وضعیت مسکن	۳/۴۷	۱۰۳۲/	۴۳۷/	۰/۰۰	۳۸۴
شهروندان تا چه اندازه می توانند در تدوین سیاست های کاربری زمین مشارکت داشته و و در آینده شهر تاثیر گذار باشند؟	۳/۳۸	۱۱۲۹/	۱۹۱/	۰/۰۰	۳۸۴
از نظر شما شهروندان تا چه اندازه در تامین امنیت یک مکان مثل شهر یا محله مسئول هستند؟	۴/۰۴	۸۵۰/	۲۳۰/	۰/۰۰	۳۸۴
از دیدگاه شما آموزش شهروندان تا چه میزان می توانند در توسعه زیرساخت های الکترونیکی (خدمات الکترونیک) موثر باشد؟	۴/۲۳	۷۷۴/	۲۵۰/	۰/۰۰	۳۸۴
به نظر شما بحث تحصيلات تا چه میزان می تواند در امر مشارکت اجتماعی در تمام زمینه ها موثر باشد؟	۴/۱۱	۷۷۷/	۲۵۴/	۰/۰۰	۳۸۴
به نظر شما توسعه حمل و نقل عمومی تا چه اندازه می تواند مشارکت شهروندان را افزایش دهد؟	۳/۹۳	۸۵۷/	۲۶۲/	۰/۰۰	۳۸۴

سازد و همین روند به نوبت به تقویت مشارکت و دموکراسی می انجامد. خلل در دموکراسی خلل در مشارکت را در پی دارد. نیروهای فاسد و رانت خوار نیز از معیوب شدن فرایند دموکراسی و افت مشارکت بهره می برند و خود را تقویت می کنند.

۵- تشکیل و توسعه فرهنگسراها؛ این سازمان ها می توانند مشارکت فرهنگی شهروندان را بالا ببرند. در حال حاضر تعداد قابل توجهی فرهنگسرا در شهرها وجود دارد. اما برای ارتقاء کارکرد آن ها در بالا بردن مشارکت باید نحوه اداره و برنامه های آن دگرگون شود. بخشی از برنامه های فرهنگسراها باید به امور غیرحرفه ای فرهنگی اختصاص یابد. در شهرهای بزرگ ایران محله ای نیست که یک دانشمند یا ادیب یا هنرمند نداشته باشد. اما بسیاری از این افراد در محل زندگی خود غریب هستند. می توان از ساعت های فراغت این افراد برای آموزش های غیررسمی در این فرهنگسراها بهره برد.

۶- توسعه سازمان های مردمی محیط زیست؛ توسعه سازمان های واقعی و موثر محیط زیست که علاوه بر کارهای نمادین و تبلیغی در حفظ محیط زیست به طور جدی وارد عمل بشوند ضروری است. آلودگی و از بین رفتن آب و هوا و خاک مهم ترین مسائل شهرهای ما هستند. وجود سازمان های فعال که مناطق مختلف شهری را در نظر بگیرند و به طور منظم گزارش بدهند و بحث های کارشناسی راه بیندازند، بسیار مهم است. مشارکت

۳۸۴	/۰۰۰	/۲۳۸	/۹۴۹	۳/۵۵	از دیدگاه شما در بخش ارتقا کیفیت مسکن ، شهروندان تا چه اندازه می توانند موثر باشند ؟
۳۸۴	/۰۰۰	/۱۹۷	۱/۰۹۳	۳/۵۳	به نظر شما بلند مرتبه سازی و شکل گیری ساختمان های چند طبقه ، تا چه اندازه سبب کاهش مشارکت اجتماعی بین مردم شده است ؟
۳۸۴	/۰۰۰	/۲۷۴	/۸۶۰	۱/۸۳	تا چه میزان شهردار و اعضای شورای شهر، شهر تبریز در جهت تحقق وعده هایشان عمل می کنند؟
۳۸۴	/۰۰۰	/۲۴۴	/۷۵۵	۴/۱۹	مدیریت زیاله ها ، بازیافت آنها و ارتقای سطح بهداشت عمومی تا چه اندازه به مشارکت شهروندان بستگی دارد ؟
۳۸۴	/۰۰۰	/۲۳۵	۱/۰۶۱	۲/۰۳	به نظر شما به چه میزان شهرداری شهر تبریز در اداره امور شهر به انتقادات و پیشنهادات شهروندان تا چه اندازه اهمیت می دهد؟
۳۸۴	/۰۰۰	/۲۶۹	/۸۲۹	۳/۷۶	دسترسی و نزدیکی به مراکز فرهنگی و تفریحی تا چه اندازه می تواند میزان مشارکت شهروندان را در امور اجتماعی و عمرانی محلات بالا ببرد؟
۳۸۴	/۰۰۰	/۲۴۲	۱/۱۵۹	۳/۸۲	چه میزان نسبت به شهر خود احساس تعلق دارید؟ (علاقه به ماندن در این شهر)؟
۳۸۴	/۰۰۰	/۲۱۱	/۹۶۲	۲/۳۸	به نظر شما آیا در شهر شما چقدر مشارکت از نوع زیباسازی کوچه ها و معابر توجه می شود؟
۳۸۴	/۰۰۰	/۲۰۰	/۹۸۷	۳/۴۵	تا چه حد خودتان را ملزم می دانید که عوارض مربوط به خدمات شهری را به موقع پرداخت کنید؟
۳۸۴	/۰۰۰	/۲۰۶	۱/۰۴۵	۲/۳۰	به نظر شما در بحث مقوله مسکن، شهروندان مسئولین نهادهای دولتی و مدیران شهری شهر تبریز تا چه اندازه با یکدیگر تعامل دارند؟
۳۸۴	/۰۰۰	/۳۲۲	/۹۳۵	۳/۵۹	به نظر شما امکان شرکت در جلسات علنی شورای شهر، شهر تبریز تا چه اندازه می تواند در بحث مشارکت اجتماعی تاثیر گذار باشد؟
۳۸۴	/۰۰۰	/۲۳۹	/۹۰۸	۳/۷۵	تا چه اندازه حاضر به مشارکت در کارهای خیر و عام المنفعه در شهر و محله تان هستید؟
۳۸۴	/۰۰۰	/۲۶۶	/۸۵۲	۴/۰۲	شما به چه میزان تمایل دارید در حل مشکلات اجتماعی و فرهنگی شهری خود مشارکت داشته باشید؟
۳۸۴	/۰۰۰	/۲۶۷	/۷۹۳	۳/۹۹	چنان چه همکاری در امور شهر برای شما منفعت مادی داشته باشد تا چه میزان علاقه مند به مشارکت خواهید بود؟
۳۸۴	/۰۰۰	/۲۳۳	۱/۱۷۱	۳/۷۲	تاچه اندازه تمایل دارید چنانچه پیشنهادی در خصوص بهتر انجام شدن طرحهای شهرداری در منطقه سکونت خود داشته باشید آن را به اطلاع شورای شهر و یا شهرداری برسانید؟
۳۸۴	/۰۰۰	/۱۹۳	۱/۱۳۹	۲/۸۶	چقدر مشارکت فعالی در زمینه کمک های فکری و مشورتی برای اداره محل سکونت خود داشته اید؟
۳۸۴	/۰۰۰	/۲۷۲	/۹۷۷	۱/۹۰	تا چه میزان مایل به اهداء کمک های مالی بلا عوض و به شهرداری و ارگان های زیرربط هستید؟
۳۸۴	/۰۰۰	/۲۰۱	۱/۰۲۹	۲/۷۱	چه میزان مشارکت فعالی در زمینه ی کمک های مالی برای بهبود محل سکونت خود داشته اید؟
۳۸۴	/۰۰۰	/۲۰۹	۱/۲۵۲	۳/۲۱	تا چه میزان فعالیت در شورای محله یا سازمان های مردم نهاد تمایل دارید؟

(منبع: مطالعات میدانی نویسندگان، ۱۴۰۰)

تجزیه و تحلیل فرضیات و پرسش نامه در spss با استفاده از آزمون الفای کرونباخ

فرضیه اول: بین سطح مشارکت اجتماعی شهروندان و محقق شدن توسعه پایدار شهری رابطه ای وجود دارد.

جدول ۲: آزمون الفای کرونباخ فرضیه اول، بین سطح مشارکت اجتماعی شهروندان و محقق شدن توسعه پایدار شهری رابطه ای وجود دارد.

فرضیه اول	
داده های معتبر	۳۷۷
داده های ناقص	۷
جمع	۳۸۴
تعداد گویه ها	ضریب همبستگی الفای کرونباخ
۸	۰/۶۴۸

(منبع: مطالعات میدانی نویسندگان، ۱۴۰۰)

با توجه به اینکه ضریب الفای کرونباخ ۰/۶۴۸ می باشد، مشخص می شود در این فرضیه ۸ گویه دارای مشکوک یا نامعلوم می باشد. در نتیجه رد این فرضیه می شود.

فرضیه دوم: مشارکت اجتماعی شهروندان در شهر تبریز زمینه تحقق توسعه پایدار شهری فراهم می نماید.

جدول ۳: آزمون الفای کرونباخ فرضیه دوم، مشارکت اجتماعی شهروندان در شهر تبریز زمینه تحقق توسعه پایدار شهری فراهم می نماید.

فرضیه دوم	
داده های معتبر	۳۷۶
داده های ناقص	۸
جمع	۳۸۴
تعداد گویه ها	ضریب همبستگی الفای کرونباخ
۸	۰/۶۲۲

(منبع: مطالعات میدانی نویسندگان، ۱۴۰۰)

با توجه به اینکه ضریب الفای کرونباخ ۰/۶۲۲ می باشد، مشخص می شود در این فرضیه ۸ گویه دارای مشکوک یا نامعلوم می باشد. در نتیجه رد این فرضیه می شود.

فرضیه سوم: از بین عوامل موثر در میزان مشارکت شهروندان، پایگاه اقتصادی - اجتماعی مهم ترین عامل می باشد.

جدول ۴: آزمون الفای کرونباخ فرضیه سوم، از بین عوامل موثر در میزان مشارکت شهروندان، پایگاه اقتصادی - اجتماعی مهم ترین عامل می باشد.

فرضیه سوم	
داده های معتبر	۳۷۴
داده های ناقص	۱۰
جمع	۳۸۴
تعداد گویه ها	ضریب همبستگی الفای کرونباخ

توسعه پایدار شهری شهر تبریز نشان می دهد. در نتیجه دو فرضیه صحت ندارد و رد می شود.

توسعه پایدار شهری بعنوان یکی از پارامترهای اصلی در توسعه جوامع محسوب می شود؛ البته این توسعه محقق نخواهد شد مگر آنکه مشارکت شهروندی بعنوان یکی از اصول توسعه پذیرفته شود. از آنجایی که مقوله توسعه امری انسانی است و انسان بنا به طبع نوگرایی خود همواره در تغییر و تحول محیط و زندگی خود تلاش می کند، با رشد شهرها و شهرنشینی در دهه های اخیر به تنهایی و بدون اتکا به شهروندان قادر به اداره امور جامعه نخواهند بود. به عبارت دیگر تنها بخشی از فعالیت های مرتبط با زندگی شهری توسط فرآیندها و روابط رسمی تعیین می گردد، در حالی که بسیاری از این فعالیت ها در تولید، مبادلات، تصمیم گیری و مواردی از این دست از طریق روابط غیر رسمی صورت می گیرد. در چنین شرایطی عدم حضور و دخالت شهروندان در جامعه مدنی و عدم همکاری با دولت زمینه را برای تشدید مسائل و مشکلات شهری فراهم خواهد کرد؛ از این رو، در پارادایم جدیدی از مدیریت شهری، شهرداری ها مشارکت را محور سیاست گذاری ها و برنامه های خود قرار می دهند. در این پارادایم، نظام مدیریت شهری به تقویت حس اعتماد و همکاری میان مدیران شهری و شهروندان و حل مسائل و مشکلات شهری از طریق مشارکت می پردازد. در واقع، مشارکت در امور شهری افزون بر هویت یابی فردی و جمعی برای افراد، مبنایی برای تعامل فرآیندهای رسمی و غیر رسمی شده است. در این مطالعه سعی شده است تا ضمن بررسی رابطه بین نقش شهروندان و مشارکت اجتماعی و اهداف توسعه پایدار شهری و شناسایی عواملی که در مشارکت موثر می باشند.

فضای مشارکتی در شهرها پیامدهای ملموسی برای شهر در پی دارد که عبارتند از کاهش مهاجرت نیروی فعال از شهر، ایجاد تعادل در تراز شهرداری ها و انجام فعالیت های عمرانی شهر به نحو مطلوبتر و سریعتر به واسطه نظارت دائم و مستمر مردم. بنابراین با گذشت زمان اهمیت مشارکت عمومی در توسعه شهری بیش از پیش بارز می گردد که نتیجه بکارگیری این مهم در زندگی اجتماعی شهروندان تاثیراتی بسزایی چون؛ افزایش میزان مشارکت اجتماعی در امور شهری، افزایش کارایی مدیران شهری، کاهش فساد اداری و بروکراسی اداری، صرفه جویی در هزینه و زمان، کاهش صف های انتظار و محقق شدن شعار «هر شهروند؛ یک مدیر شهری»، شرکت در پروژه ها و برنامه های سازمان ها، ادارات، شهرداری ها و غیره می باشد که تحقق مذکور مستلزم

با توجه به اینکه ضریب الفای کرونباخ ۷۸۶/ می باشد. مشخص می شود در این فرضیه ۸ گویه دارای قابل قبول می باشد. در نتیجه اثبات این فرضیه می شود.

نتیجه گیری:

این پژوهش با هدف بررسی ارزیابی نقش شهروندان و مشارکت اجتماعی آنان در دستیابی اهداف توسعه پایدار شهری (نمونه موردی: شهر تبریز) صورت گرفته است. نهایتاً با توجه به دستاورد های این پژوهش سعی شد عوامل موثر بر نقش شهروندان و مشارکت اجتماعی آنان، ضرورت آموزش شهروندان و مشارکت دادن شهروندان در امر مدیریت شهری، پایداری و توسعه پایدار شهری، اصول توسعه شهری و اهداف توسعه پایدار شهری، دستیابی به اهداف توسعه پایدار شهری و همین طور تحقیقات انجام شده در داخل و خارج کشور، پرداخته ایم.

در این پژوهش ۳ تا فرضیه نقش شهروندان و مشارکت اجتماعی آنان و دستیابی اهداف توسعه پایدار شهری وجود دارد به ترتیب عبارتند از:

- ۱- بین سطح مشارکت اجتماعی شهروندان و محقق شدن توسعه پایدار شهری رابطه ای وجود دارد.
- ۲- مشارکت اجتماعی شهروندان در شهر تبریز زمینه تحقق توسعه پایدار شهری فراهم می نماید.
- ۳- از بین عوامل موثر در میزان مشارکت شهروندان، پایگاه اقتصادی - اجتماعی مهم ترین عامل می باشد.

در پژوهش حاضر از ۲ روش تجزیه تحلیل استفاده کرده ایم. که عبارتند از: تحلیل کولموگراف اسمیرنوف، و تحلیل الفای کرونباخ. بر اساس بررسی های بعمل آمده و تجزیه و تحلیل پرسش نامه پاسخ دهندگان یافته ها حاکی از آن است از بین عوامل موثر در میزان مشارکت شهروندان، پایگاه اقتصادی - اجتماعی مهم ترین عامل بوده و بیشترین تاثیر در مشارکت اجتماعی آنان جهت دستیابی به اهداف توسعه پایدار شهری خواهد داشت که در نتیجه این فرضیه درست بوده و اثبات شده است. مشارکت اجتماعی شهروندان شهر تبریز در زمینه تحقق توسعه پایدار شهری و بین سطح مشارکت اجتماعی شهروندان و محقق شدن توسعه پایدار شهری کمترین تاثیر را خواهد داشت که ارتباط معنی داری با نقش شهروندان و مشارکت اجتماعی آنان در دستیابی اهداف

مشارکت شهرداری و شورای شهر کلانشهر تبریز

- (۱) بررسی و شناخت کمبودها، نیازها و نارسایی‌های اجتماعی، فرهنگی، آموزشی، بهداشتی، اقتصادی و رفاهی کلانشهر تبریز
- (۲) برنامه‌ریزی در خصوص مشارکت مردم در انجام خدمات اجتماعی، اقتصادی، عمرانی، فرهنگی، آموزشی کلانشهر تبریز
- (۳) پشتیبانی و حمایت شهرداری‌ها در راستای تشکیل لنجمن محلات و نهاد های اجتماعی توسط شهروندان

مشارکت اداری و اجرایی

- (۱) دخالت دادن کارکنان در فرآیند تصمیم‌گیری
- (۲) مجهز کردن کارکنان به دانش و مهارت های مورد نیاز
- (۳) تعیین میزان اختیارات و دخلت کارکنان بر اساس مأموریت سازمان
- (۴) ایجاد هدف های فردی و سازمانی
- (۵) متمرکز کردن توجه همگان به مشارکت در بهسازی مداوم
- (۶) بیان کردن اثر بخشی مشارکت کارکنان در نیل به هدف های سازمان
- (۷) بوجود آوردن مدیریت در پائین به بالا

ابعاد و ویژگی های الگوی توسعه پایدار تبریز "شهر آینده"

- (۱) تبریز به شهری زیست پذیر تبدیل شده که در آن به سلامت اجتماعی و روانی همه شهروندان از طریق ایجاد مکانها و فضاهای شهری مطلوب برای زندگی اجتماعی و ارتباط و گفتگو که معرف غنای فرهنگی شهروندان است، توجه شده است.
- (۲) مدیریت یکپارچه شهری با رویکرد هماهنگی و پرهیز از دوباره کارهای و اتلاف منابع و امکانات توسعه پایدار و با محوریت شهرداری کلان شهر تبریز سازماندهی و استقرار یافته است

عوامل اجتماعی در توسعه پایدار شهری

- (۱) تبیین رابطه توسعه اجتماعی و توسعه اقتصادی شهر تبریز
- (۲) مطالعه و تحلیل روندهای اجتماعی - اقتصادی و فرهنگی - سیاسی در ارتباط با فرآیند توسعه اجتماعی
- (۳) تدوین قوانین مرتبط با توسعه اجتماعی

توسعه دامنه دسترسی شهروندان به دانش اطلاعاتی در محل کار، محل سکونت و سطح شهر، توسعه زیرساخت های اطلاعاتی، داشتن سواد اطلاعاتی و پذیرش مظاهر آن و پیش قدمی دولت ومدیران شهری است. بنابراین بدیهی است که برنامه ریزی شهری در راستای توسعه پایدار شهری مستلزم توجه به فرایندهای است که فعالیت شهروندان در حوزه های گوناگون هستند و جهت دهی به این فرایندها در راستای توسعه پایدار شهری نیازمند مشارکت فعالانه و آگاهانه کلیه ذینفعان کلیدی در مدیریت توسعه شهری است. یافته ها حاکی از آن هستند که رابطه مستقیم و معنی داری میان مشارکت شهروندان در مدیریت توسعه شهری و میزان رضایتمندی آن ها از زندگی شان و در نهایت پایداری توسعه شهری وجود دارد

پیشنهادات

مشارکت اقتصادی

- (۱) مدیریت اقتصادی مشارکت محور و افزایش اعتبارات، حمایت های بیمه ای و حوزه های رفاهی و خدماتی مشارکت شهروندان در کلانشهر تبریز.
- (۲) تلاش کلیه مسئولین شهری و اقتصادی برای افزایش اعتماد عمومی مردم به حاکمیت از طریق ضابطه مندی حاکمیتی (توجه به شایسته سالاری)
- (۳) تلاش برای حذف پارامترهای تأثیر گذار که موجب افول سرمایه های اجتماعی در شهر تبریز شده (رشد سیستم های اجتماعی) و انضباط مندی اجتماعی
- (۴) باز آفرینی استراتژی های توسعه کلانشهر تبریز در حوزه های کسب و کار و پرهیز از تزریق راهکارهای کوتاه مدت بدون در نظر گرفتن اثرات منفی این تصمیمات در بلند مدت به عبارتی ضرورت تدوین طرح های توجیهی کسب و کار بر اساس اصول و معیارهای معماری و شهرسازی استان
- (۵) تلاش همه جانبه برای ایجاد شفافیت در کلیه حوزه های مرتبط با اکوسیستم کسب و کار و بهبود جایگاه شفافیت کلانشهر تبریز
- (۶) کمک به سرمایه گذاران به منظور اطمینان از حمایت های حاکمیتی برای بهبود فضای کسب و کار کلانشهر تبریز
- (۷) بازنگری و خلق استراتژی هایی برای ایجاد سیستم های نوین مدیریتی و مدیریت سیستم ها در کلانشهر تبریز

- (۳) آگاه سازی شهروندان از حقوق و مسئولیت های شهروندی، قوانین و مقررات شهری و از طریق چاپ بروشور، کاتالوگ، تیزرهای تبلیغاتی، پیام کوتاه و ...
- (۴) تمرکز بر آموزش گروهی به جای آموزش انفرادی در راستای ارتقاء فرهنگ شهروندی
- (۵) ایجاد بستر اجتماعی - فرهنگی مشارکتی از طریق رسانه ها و برنامه های فرهنگی خاص

- (۴) سنجش شاخص های توسعه اجتماعی در طرحهای توسعه ملی و شهری

مشارکت شهروندی با تاکید بر توسعه پایدار شهری

- (۱) نظرخواهی مستمر از شهروندان درباره حوزه های مختلف شهری و به کارگیری این نظرات در جهت بهبود عملکرد شهرداری و افزایش رضایت شهروندان
- (۲) ارتقاء سطح فرهنگ شهری ساکنان و آموزش آنان از طریق رسانه های جمعی مثل رادیو و تلویزیون

References:

1. Azizi, Mohammad Mehdi (2001), Sustainable Urban Development, Perception and Analysis of Global Perspectives, Faculty of Architecture and Urban Planning, Shahid Beheshti University, Eleventh Year, No. 33, fall and Winter.
2. Bahraini, Hossein, 1999, Urban Planning and Sustainable Development, Rahyafat Magazine, No. 17
3. Bemanian, Mohammad Reza and Hadi Mahmoudinejad (2006); Welfare-oriented urban planning to improve the quality of life, Publisher: Organization of Municipalities
4. Blanchard, T., & Matthews, T. L. (2015). The configuration of local economic - power and civic participation in the global economy. *Social Forces*, 84(4), 22412257.
5. E.Meadows Michael (2020), Geography Education for Sustainable Development, *Geography and Sustainability*, Volume 1, Issue 1, March 2020, Pages 88-92
6. Gholami, Sepideh (2015), A Study of the Role of Citizens' Participation in Sustainable Urban Development (Case Study of Mellatabad Neighborhoods and Each of Amol City), Supervisor: Dr. Gholamreza Malekshahi, Consultant Professor: Dr. Amer Nikpour, M.Sc. Thesis, Mazandaran University, Faculty of Humanities and Social Sciences
7. Harvey, David (2000), *Social Justice and the City*, translated by Farrokh Hesamian, Urban Planning and Processing Company Publications, Tehran.
8. Mactin, Cliff (2008): *Urban Space Design; With a focus on sustainable development*, Translator: Narcissus Sohrabi Malayosef, Tehran, Samen Al-Hajj Publications, p. 15
9. Madanipour, Mehdi (2016), *The Impact of Citizens' Social Participation on the Sustainable Development of Mahdasht Neighborhoods*, Instructor: Dr. Mansourpour Soleimani, Consulting Professor: Dr. Nahid Fallahian, Master Thesis in Urban Management, Islamic Azad University, Safadasht Branch, Department of Management
10. Manzari Shoorkchali, Hamzeh (2014), *The Role of Citizens' Participation in Good Urban Management Sample of Pol-e-Sefid*, Supervisor: Dr. Hassan Ahmadi and Consultant: Dr. Pari Shokri, Master Thesis in Geography and Urban Planning, Payame Noor University Mazandaran province, Payame Noor Babol center
11. Moezi Moghadam, Hossein (2006), *Evaluation of Urban Development Plans and the Reasons for Their Unachievability in Iran*, *Abadi Magazine*, No. 50, Spring, p. 96.
12. Nik Shijani, Hossein (2016), *An Analysis of the Place of Citizens' Participation in Sustainable Urban Development of Rasht*, Supervisor: Dr. Shahab Nobakht Haghighi, Advisor: Dr. Hossein Ghanbari, Master Thesis in Geography and Urban Planning (major: Land Management), Faculty of Humanities, Rasht Center

13. Pandeya, G. P. (2015). Does Citizen Participation in Local Government Decision Making Contribute to Strengthening Local Planning and Accountability Systems? An Empirical Assessment of Stakeholders' Perceptions in Nepal. *International Public Management Rew.* 16(1), 67-98.
14. Schumacher, EF (1986), *Small is beautiful*, translated by Ali Ramin, Soroush Publications, second edition.
15. Shulla Kalterina & Leal Filho Walter & Henning Sommera Jan & Lange Salvia Amanda & Borgemeister Christian (2020), Channels of collaboration for citizen science and the sustainable development goals, *Journal of Cleaner Production*, Volume 264, 10 August 2020, 121735
16. Van Groenou, M. B., Deeg, H. D. (2010). Formal and informal social participation of the Young-old in The Netherlands in 1992 and 2002. *Ageing & Society*, 30 (3), 445-465.
17. Wheeler, S. and Beatle, T. (2005), An article on sustainable urban development, translated by Kianoosh Zakir Haghghi, Housing Research Center, Tehran.

